

EKONOMİK KRİZİN İNSAN DAVRANIŞLARI ÜZERİNE ETKİLERİNE YÖNELİK MALATYA'DA BİR ALAN ÇALIŞMASI

An Empirical Study In The City of Malatya Regarding The Effects Of The Economic Crises On The Human Behaviours

İsmail BAKAN¹, Müslüme AKYÜZ², A. Melih EYİTMİŞ³, İnci
Fatma DOĞAN⁴

ÖZET

Dünyada ve ülkemizde krizler sağlık ve eğitim başta olmak üzere çeşitli sosyal hizmet alanlarında ve reel ücretler gibi önemli işgücü piyasalarında etkili olmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmada, yaşanan krizlerin sosyo-ekonomik alan üzerine etkilerinin saptanması, sosyo-ekonomik alandaki değişmelerin dikkate alınarak krizlerin insan davranışları üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi, ortaya çıkan sorunların giderilebilmesi yönünde önlemlerin alınması ve yaşanacak bir sonraki krizin toplum üzerindeki etkisinin asgari seviyeye düşürülebilmesi yolunda stratejilerin belirlenmesi üzerine odaklanılmıştır. Bu amaçla Malatya bölgesindeki 10 mahallede daha önceden belirlenen gelir ve meslek gruplarına göre seçilen 500 kişiye anket uygulanmıştır. Ancak bu anketlerden 350'si geri dönmüş ve değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların ankette yer alan sorulara verdikleri cevaplardan hareketle krizler hakkındaki genel görüşlerini değerlendirmek ve krizin insan davranışları üzerinde bir etkisinin olup olmadığını tespit edebilmek için t testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda krizden etkilendiğini ifade eden bireylerle krizin etkisinin olmadığını düşünen bireylerin, ekonomik, sağlık ve sosyal yaşantı algılamaları arasında anlamlı farklılıkların bulunduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kriz, Ekonomik Kriz, İnsan Davranışları, Kriz ve İnsan.

ABSTRACT

Economics crises in the world and in Turkey become affective in labor market such as especially social service areas as health and education and

¹ Prof. Dr., KSÜ, İİBF, İşletme Bölümü Öğretim Elemanı, ibakan63@hotmail.com

² muslumeakyuz@hotmail.com

³ Öğr. Gör., KSÜ, İİBF, İşletme Bölümü Öğretim Elemanı a_melih@hotmail.com

⁴ Arş. Gör., KSÜ, İİBF, İşletme Bölümü Öğretim Elemanı ikurtulgan@hotmail.com.

current pay levels. So, this study concentrates on finding out the effects of theeconomic crises on the social-economical areas, taking precautions for solving the problems occured and deciding the strategies for reducing the effects on the society. Fort his aim, the questionnaires were applied to the 500 people living in 10 different districts in the city of Malatya, sellected pre-determined income and occupation groups. However, 350 of these questionnaires were turned back and taken for the further analyses. In order to find out the general ideas of the participants and effects of the economic crises on human behaviour the statistical analyses of t test was used. As a result of the study, it is concluded that there is statistically significant differences on economic, health and social life perceptions of the one group of people who believe they have been affected by the crises and the other group who believe they have not.

Key words: *Cris, Economic Cris, Human Behaviour, Crises and People.*

1. EKONOMİK KRİZ KAVRAMI

Dünyada finansal alanda başlayan ve giderek tüm sektörlerde etkisini gösteren ekonomik krizler ülke ekonomilerinde varolan sorunların krizle birlikte daha da derinleşmesine neden olmaktadır (Türkiye İşçi Sendikaları, 2008: 1). Bu krizler, ekonomik ve sosyal hayatta şiddetli ve derin durgunlukların yaşanmasına yol açmaktadır (Sütütemiz vd., 2009: 31). İlk olarak 1711 yılında İngiltere’de Latin Amerika’ya ürün satmak için kurulmuş “Güney Deniz Kumpanyası” işletmesinin, tedarikçileriyle ve hissedarlarıyla yaşadığı sorunlarla ülke ekonomisine önemli ölçüde zararlar vererek iflas etmek zorunda kalmasıyla gündeme gelen kriz kavramı, ülkeler açısından önemli hale gelmiş ve sıkça kullanılmaya başlanan kavramlardan bir tanesi olmuştur (Zerenler ve Iraz, 2006: 249).

Günümüzde artan sıklıkları ve verdikleri zararlar nedeniyle önemli bir sorun haline gelen kriz (Küçük ve Bayuk, 2007: 798), önceleri tıp alanında kullanılmış ardından sosyal bilimler literatürüne girmiştir (Ertekin, 1993: 87). Bilim dalları tarafından krizi açıklayabilmek için yapılmış farklı bazı tanımlar bulunmaktadır ve sosyal bilimlerin kapsamı içinde yer alan pek çok diğer alanda olduğu gibi kriz kavramı üzerinde de bir tanım birliğine varılamadığı görülmektedir (Pira ve Sohodo, 2004: 23). Yapılan tanımların genel bir sentezi yapıldığında kriz, içinden çıkılması zor durum, belirsizlik, karışıklık duyguları yaratan beklenmedik, birdenbire meydana gelen kötüye gidiş yönündeki gelişmeler ve tehlikenin ortaya çıkabilme durumu olarak tanımlanmaktadır (Dinçer, 2003: 405; Küçük ve Bayuk, 2007: 800). Beklenilmeyen ve önceden sezilmeyen, hızlı bir şekilde cevap verilmesi ve yönetilmesi gereken, sistemlerin karar ve uyum mekanizmalarını yetersiz hale getirerek işletmeleri zor durumda bırakan, mevcut

değerlerini ve amaçlarını tehdit eden gerilim durumu olarak ifade edilmektedir (Özdevecioğlu, 2002: 94). Aynı zamanda kriz, reform gerektiren istikrarsız, kurumun rutin sistemini bozan acil bir durum olarak da ifade edilmektedir. Sübjektif yaklaşıma göre, kurum yönetiminin sezgi ve algılamalarına, objektif yaklaşıma göre de, kurum sisteminin alt sistemlerinden birinin bozulmasına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Vergiliel Tüz, 1996: 3). Yapılan tanımlar ışığında krizi yaşanan olağan gerilimlerden ayıran bazı temel özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar (Can,1994: 300):

- Kriz, önceden sezilmeyen ani bir değişikliği ifade eder.
- Krizde çabuk ve acele cevap verilmesi gerekir. Uygulanan standart karar mekanizmaları ile krize cevap verilemez.
- Meydana gelen değişim örgütün devamlılığını ciddi şekilde tehdit eder. Kriz, örgütün standart karar alma mekanizmaları ile aşılamayacağı için, acil müdahale gerektirir ve bu da karar alıcılarda gerilimi artırır, şeklindedir.

Ekonomi bilimine göre ise kriz; bir ülkedeki arz-talep dengesinin bozulması, ekonomideki yapısal faktörlerle, ekonominin finansal kesimi arasındaki uyumsuzluk olarak adlandırılmaktadır (Altuğ, 1994: 38). Ekonomide aniden ve beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan olayların, makro açıdan ülke ekonomisini, mikro açıdan ise firmaları ciddi sarsacak sonuçlar ortaya çıkarması demektir. Bir başka ifade ile ekonomik kriz, en küçük ekonomik birimden en büyüğüne doğru iç ve dış borçların arttığı, işsizliğin büyüdüğü, fiyatların yükselip düştüğü, üretimin artıp azaldığı dönemin bir görünümüdür (Kaya, 2002: 212).

Ekonomik krizler çok değişik şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Üretimde hızlı bir daralmanın olması, fiyatlar genel seviyesinde yaşanan ani düşüşler, iflaslar, işsizlik oranındaki ani artışlar, ücretlerde gerileme, borsada çöküş, açıktan hareketler vb. faktörler, ekonomik krizlerin başlıca örneklerindedir (Aktan, 1999: 4).

2. EKONOMİK KRİZ VE İNSAN DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Gerek ülke gerekse birey düzeyinde pek çok yıkıcı etkisi olan ekonomik krizler temel olarak işsizlik, gelirin azalması, sosyal sınıflar arasındaki gelir dağılımı adaletsizliğinin artması, yoksulluğun artması, bunların sonucunda hayat standartlarının değişmesi gibi hayatı etkileyen sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (WHO 1998; Marshall 1998; Davas vd., 2003: 6). Bu sonuçların etki alanları büyüdükçe yaşanan krizler önemli bir sosyal sorun olarak kabul edilmektedir. Çünkü ekonomik krizlerin ülke üzerindeki etkileri krizle birlikte ortaya

çıkmasına rağmen, bu etkiler kısa ve uzun dönemde çeşitli durumlar için farklı özellikler taşıyabilmektedir.

Ekonomik krizler öncelikle insanların işsiz ve parasız kalma düşüncesine kapılmalarını sağlamakta, onların temel içgüdülerinin güvenini tehdit etmektedir (Küçük ve Bayuk, 2007: 800). Ekonomik krizler, işsizlik sorununu had safhaya getirerek yaşam koşulları bakımından insanlara olumsuz sonuçlar sunmaktadır (Kızmaz, 2006: 74). İşsizlik sorunu ile karşı karşıya kalan çalışanlar yaşam tarzlarını sorgulamaya ve gelecekle ilgili kaygı duymaya başlamaktadırlar. Çünkü mevcut yaşam standartlarını kaybedecekleri düşüncesi içinde gelecekle ilgili garantiye almak ve geleceğe güvenmek isterler (Budak, 2008). Öncelikle geçim kaygısı, bunun gerisinde yaşamlarını devam ettirme dürtüsü ile çalışan insanlar çalışmama psikolojisi ile çeşitli sorunlar yaşarlar. Temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacağı endişesinden dolayı hayal kırıklığı içinde gergin, agresif ve saldırgan davranışlar sergileyebilirler (Aytaç ve Keser, 2002: 2). Her gün işe giderken "bugün kim işten çıkarılacak, acaba ben mi?" diye düşünerek endişeli, gergin ve kaygılı bir ruh haline bürünebilirler. Böyle bir durumda da insanların iş verimleri düşer, motivasyonları azalır ve sağlıkları bozulur. İnsan sağlığına yönelik tehditleri içeren kriz ortamı ve bunun yarattığı işten çıkarılma kaygısı zamanla çalışanların ruhsal sağlıklarının da bozulmasına yol açar, bu da ortaya çıkan sorunların etkin değerlendirilmelerini ve çözüme kavuşturulmalarını engeller (Aslan vd., 2007: 72). Stres bozuklukları, depresyon, umutsuzluk, içe kapanma, öz saygı yitimi, bunaltı ve davranış bozuklukları gibi ruh sağlığı sorunları yaşanır (Kaya ve Binbay, 2006; Ulaş, 2008). İntiharlar üzerinde bile doğrudan işsizliğin dolaylı olarak ekonomik krizlerin etkisi olduğu bilinir (Grint, 1995: 50). Örneğin işsizlik ve intihar arasındaki nedensel ilişkiyi araştıran bir çalışmada, "İşsiz olan bireylerin çalışanlara göre intihara bağlı ölümlerinin 2-3 kat arttığını" tespit edildiğini ifade eden Ulaş (2008), intiharın ekonomik krizle ilişkisinin ele alındığı bir araştırmaya göre, 1997 Güney Doğu Asya krizi sonrasında Kore'de intihar oranlarının % 63 oranında arttığını dile getirmiştir. Bu şekilde işle ilgili ruhsal sorunlar yaşayan insanların yaşadıkları bu sorunlar ev ve özel yaşamlarına da yansıtacağından dolayı aile içi gerginliklerin ve çatışmaların yaşanması da kaçınılmaz olur. Bunların yanı sıra iş hayatındaki sorunlar insan yaşamının diğer boyutlarını da etkileyebilir. Yapmak istedikleri konusunda kararsızlıklar yaşayan ve risk almaktan kaçınan insanlar kendilerini garantide hissetmedikleri için para harcamaya çekinirler. Bu da ekonominin çıkmaza sürüklenmesine neden olur (Budak, 2008).

Ekonomik krizler sadece işsizliğin artmasına yol açmakla kalmazlar, aynı zamanda insanların yaşam standartlarına ilişkin bir düşüşe de neden olurlar (Kızmaz, 2006: 75). Ekonomik kriz sebebiyle işyerlerindeki haftalık çalışma sürelerinin geçici olarak önemli ölçüde azaltılması, faaliyetlerin tamamen veya kısmen geçici olarak durdurulması halinde oluşan (Kara, 2009: 1) işsizlik, sonuçta yoksulluğun yaşanmasına neden olur. Kriz dönemlerinde başta maddi olmak üzere yaşanan zamana göre değişen insanların asgari ihtiyaçlarının karşılanamaması demek olan yoksulluğun artması ve yoksulluğun en doğrudan sonucu sayılabilen açlık ile insanlar yaşam desteğinin tehdit edildiği duygusunu yaşarlar. Açlık ta ilk insandan beri bilinen ve insan gelişimi için önem taşıyan organizma cevabıdır. Açlık sırasında önce “mide bölgesinde kazanma”, “baş ağrısı”, “huzursuzluk”, “sinirlilik”, “halsizlik” gibi bulgular belirir, organik ve ruhsal huzursuzluk yaşanır ve bu durumlarda geleceğe tesir edecek sorunlar ortaya çıkar (Hatun, 2002: 7). Enfeksiyon hastalıklarına zemin hazırlanır ve bu yolla ölümler meydana gelir. Özellikle beş yaş altı çocuklarda açlık sonucu enfeksiyon-malnütrisyon kısır döngüsü binlerce ölüme neden olur. Bunun yanında gebe kadınlardaki açlık sorununun daha fazla ve daha ciddi boyutlarda görülmesi sonucu hem kadın sağlığı hem de bebeğin sağlığı bozulur (Davas vd., 2003: 10). Yani yoksulluk ekonomik krizlerin insanların sağlığı üzerindeki en önemli etkisini oluşturan unsurlardan biri olmaktadır. 1990 yılından sonra Rusya’da yaşanan tüberküloz ve difteri salgınları ile Küba’da ambargo sonrasında çocukluk çağı pnömonilerinde artış gözlenmesi de ekonomik krizin sağlık üzerine en net olarak tanımlanmış sonuçlarından (Lodahl, 2000; Garfield ve Santana, 1997; Tulchinsky ve Varavikova, 1996; Davas vd., 2003: 13).

Yoksulluğun açlık dışında manevi yaşamda açtığı en büyük yaralardan birisi de yoksulluk nedeniyle insanların onurlarını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaları durumudur. Ne var ki ekonomik krizler sonucunda gelir dağılımında ortaya çıkan eşitsizlikler insanlar üzerinde olumsuz etkiler yaratarak onları suç işlemeye yönlendirmekte (Kızmaz, 2006: 76) ve kendilerine olan saygılarını, onurlarını kaybetmelerine neden olmaktadır. Ekonomik krizler sonucunda koşulların kötüye gitmesiyle beraber insanların suç işleme oranları artma eğilimi göstermektedir. Bir işe sahip olamamak veya yaşam standartlarının düşmesi ve geliştirilmesinin engellenmesi suç işlemeye yol açmaktadır. İşsiz kalan insanların suç işlemekten elde edecekleri kazanç beklentilerini, hukuki anlamda bir kuralı ihlal etmenin getireceği cezai sorumluluğa değer kabul etmesi suç oranlarını daha da artırmaktadır (Beki vd., 1999: 404; Croall, 1998: 103-104; B.Chester, 1994: 100; Kızmaz, 2006: 79).

İşsizlik, yoksulluk, açlık, ruhsal sorunlar gibi toplumda sosyoekonomik etkiler bırakan ekonomik krizlerin sadece bu etkilerle sınırlı olmadığı da bir gerçektir. Örneğin, krizlerle karşılaşan ülkelerde, krizlerin derinliğine bağlı olarak ülkenin aniden artan dış kaynak ihtiyacı sonucunda uluslararası finans kuruluşlarının ülke ekonomi politikalarının belirlenmesinde artan rolü ve bunun yarattığı bağımlılık duygusu, ülkenin kendi sorunlarını çözme istek ve yeteneklerinin aşınması gibi etkiler de krizin sosyoekonomik etkilerinin tam anlamıyla anlaşılmasının temel önkoşulu sayılmalıdır. Ayrıca krizlerin, sosyoekonomik etkilerinin incelenmesinde göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husus, kapsanacak zaman aralığıyla ilgilidir. Krizlerin sosyoekonomik etkisi, finans piyasaları ve reel sektör göstergeleri üzerindeki etkilerinden bir sonraki aşamada hissedildiği için, bu etkilerin tümüyle ortaya çıkması için yeterli sürenin geçmesi gerekmektedir. Kriz sonrasında, hükümetlerin ve uluslararası finans kuruluşlarının sosyoekonomik alandaki gelişmelere duyarlılık derecesinin iyi anlaşılması da, bu tutumun kriz öncesinden başlayan bir süreklilik içinde incelenmesini gerekli kılmaktadır (Koyuncu ve Şenses, 2004: 3-4).

Ekonomik krizlerin neden olduğu sosyoekonomik etkiler bakımından Türkiye'deki durum incelendiğinde de özellikle 1980, 1994, 2001 ve 2004 ekonomik krizlerinin ülke ekonomisini ve özellikle sosyoekonomik düzeyi düşük kesimleri olumsuz etkilediği görülmektedir (Ulaş, 2008). Özellikle Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde yaşanan krizlerden sonra Türkiye'de pek çok birbiriyle ilişkili sosyoekonomik sorunların yaşandığı bilinmektedir. Bu sorunların içerisinde de özellikle işsizlik ve beyin göçü, son derece önemli ve ciddi boyutlardadır (Işığışık, 2002).

Krizlerin sosyoekonomik etkilerinin gözardı edilemeyecek kadar büyük olması sebebiyle gerek ulusal gerekse uluslararası düzlemlerde krizlerin dikkate alınması ve önlenmesi yönünde çözümlerin geliştirilmesine gayret gösterilmesi gerekmektedir (Koyuncu ve Şenses, 2004: 39). Kriz dönemleri için uygulamaya konması gereken bir plan yapılması ve bu planların sadece kriz dönemi yaşandığında değil, kriz yaşanmadan önce hazırlıklı olunması ve ilk şokun mümkün olduğunca az zararla atlatılması açısından da önem taşıdığı göz önüne alınmalıdır (Küçük ve Bayuk, 2007: 800).

3. ALAN ÇALIŞMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ ve YÖNEMİ

Doğu Anadolu Bölgesinin en gelişmiş illerinden birisi olan Malatya'da yürütülen bu araştırma, krizin ekonomik, sosyal ve sağlık

konularına ilişkin insan davranışları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma kendi içerisinde iki alt kısımda incelenmiştir. Birinci kısımda; araştırmanın önemi, amacı ve yöntemi anlatılmıştır. İkinci kısımda ise araştırma bulgularının istatistikî açıdan analiz edilmesi, yorumlanması ve araştırma sonuçlarının genel olarak değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur.

3.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmada, yaşanan ekonomik krizlerin toplum üzerindeki etkisini açığa çıkarmak ve bireylerin yaşanan krizlerden dolayı ekonomik, sosyal ve sağlık alanında yaşadığı değişiklikleri ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Krizlerin insan davranışları üzerine etkileri konulu araştırmaların, Türkiye’de sınırlı sayıda olması, bu araştırmanın seçilmesinde en önemli nedenlerden birisi olmuştur. Bu araştırmada özellikle, yaşanan ekonomik krizlerin insan davranışları üzerindeki etkisinin ortaya çıkarılması planlanmıştır.

Yaşanan krizlerin, insan davranışları üzerine etkilerinin saptanması ve bu saptamalar çerçevesinde tavsiyeler geliştirilmesi, yaşanacak bir sonra ki krizde izlenecek stratejileri belirlemek için yararlı olacaktır. Yaşanan krizler sonucunda ortaya çıkan sorunlar tanımlanırsa ve nasıl bir çözüm önerisi getirileceği bilinirse, ortaya çıkan sorunların çözümü de o kadar kolay olur.

3.1.2. Araştırmanın Yöntemi ve Örneklem

Araştırma sonuçlarının etkin ve tutarlı olması, araştırma sürecinde izlenen yöntemle yakından ilişkilidir. Bu nedenle, araştırma yönteminin ayrıntılarıyla açıklanması, elde edilen verilerin değerlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek ve hipotezleri sınamak için, veri toplama aracının geliştirilmesi, araştırma örnek kütesinin belirlenmesi, anket formlarının hazırlanıp hazırlanan formların katılımcılar tarafından doldurulması, cevaplanan anket formlarındaki verilerin kodlanması, düzenlenmesi ve verilerin analiz edilmesinde kullanılacak istatistiksel analizlerin tutarlılığı, araştırmanın güvenilirliği açısından oldukça önemlidir.

Araştırmanın evrenini, 2010 verilerine göre Malatya il merkezinde yaşayan 468.310 kişi oluşturmaktadır. Evren sayısı çok büyük olup çok geniş bir coğrafyaya dağıldığından örneklemin belirlenmesi oldukça zorlaşmaktadır. Bu nedenle, örneklem seçiminde rastgele ve amaçlı kümelendirme yöntemi birlikte kullanılmıştır. Örneklem seçimini yapmak için önce Malatya merkez mahalle sayısı tespit edilmiştir. Malatya

merkez mahalle sayısının 83 olduğu saptanmıştır. Mahalle sayısı belirlendikten sonra ilin coğrafi durumuna göre 10 temel mahalle belirlenmiştir. Bunlara ek olarak, seçilen 10 mahallede daha önceden belirlenen gelir ve meslek gruplarına göre anket uygulanacak 500 kişi tespit edilmiştir. Anket formunun bir kısmı zaman kısıtı nedeniyle deneklere bırakılmış, büyük çoğunluğu ise yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilmiştir. Elde edilen anket sayısı 350 olarak gerçekleşmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, anket yönteminden yararlanılmıştır. Uygulanan anket formu, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini, katılımcılar açısından yaşanan ekonomik krizlerin toplum üzerindeki etkilerini ve yaşanan krizlerden dolayı katılımcıların ekonomik, sosyal ve sağlık alanında yaşadığı değişiklikleri ölçmek için hazırlanan, soru ve önermelerden oluşmaktadır.

Veriler tanımlayıcı ve çıkarımsal istatistik bazında ele alınmıştır. Bu nedenle demografik soruların ve krizden etkilenme oranlarını belirlemeye yönelik Likert Ölçeğindeki maddelerin frekans dağılımları ele alınmıştır. Çıkarımsal istatistik bazında verilere öncelikle güvenilirlik testi uygulanmıştır. Test sonucunda genel güvenilirlik katsayısı (Alpha Cronbach testi) 0,911 olarak saptanmıştır. Bu sonuç oldukça güvenilir sınırlar içindedir. Bunlara ek olarak verilerin istatistiksel analizinde t testi uygulanmıştır. Değerlendirmelerde anlamlılık düzeyi olarak $p < .05$ kabul edilmiştir.

3.1.3. Araştırmanın Dayandığı Hipotezler

Malatya ili merkez ilçesinde gerçekleştirilen bu alan araştırmasında özellikle krizin toplum hayatı ve bireysel davranışlar üzerindeki etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla geliştirilen hipotezler şunlardır;

H1. Krizden etkilendiğini ifade eden bireylerle krizden olumsuz etkilenmediğini düşünen bireylerin, ekonomik hayat algılamaları arasında anlamlı farklılıklar vardır.

H2. Krizden etkilendiğini düşünen bireylerle krizden olumsuz etkilenmediğini düşünen bireylerin, sağlık ve sosyal yaşantı algılamaları arasında anlamlı farklılıklar vardır.

3.2. Bulgular ve Yorum

3.2.1. Araştırma Grubunun Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Araştırmanın bu kısmında, araştırma grubunun demografik özelliklerine yer verilmiştir. Malatya merkez ilçesinde 10 mahallede gerçekleştirilen krizin insan davranışları üzerindeki etkilerini tespit etmek amacıyla yapılan bu alan araştırmasında katılan bireylerin %36'sının

bayan, % 64'ünün ise erkek olduğu gözlemlenmiştir. Gelir ve meslek gruplarına göre belirlenen hedef kitlenin yaş grupları genel olarak 45 yaşın altındakiler (% 80,3) oluşturmaktadır. 45 yaşın üstündeki katılımcıların oranı sadece % 19,7'dir. Anket uygulanan grubun çoğunluğunun (% 63,7) lise ve daha alt düzeyde eğitime sahip olduğu tespit edilmiştir. Aynı verilerden yola çıkılarak belirlenen bir diğer sonuç ise anket katılımcılarının % 62,6'sının evli olduğudur.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Genel Bilgiler	Sayı	%	Genel Bilgiler	Sayı	%
YAŞ GRUPLARI			EĞİTİM DÜZEYİ		
25 yaş altı	72	20,6	İlköğretim	63	18,0
25-34	119	34	Lise	160	45,7
35-44	90	25,7	Yüksekokul	49	14,0
45-54	45	12,9	Lisans	62	17,7
55+	24	6,8	Yüksek Lisans	13	3,7
			Doktora	3	0,9
CİNSİYET			MEDENİ DURUM		
Kadın	126	36	Evli	219	62,6
Erkek	224	64	Bekâr	114	32,6
			Diğer	17	4,8
ÇOCUK SAYISI			KRİZDEN		
0	144	41,2	ETKİLENME		
1	50	14,3	DURUMU	128	36,6
2	80	22,8	Kesinlikle etkiledi	132	37,7
3	50	14,3	Etkiledi	75	21,4
4	16	4,6	Hiçbir şey değişmedi	14	4,0
5ve üzeri	10	2,8	Olumlu yönde etkiledi	1	0,3
			Kriz sayesinde zengin		
AYLIK GELİR			MESLEK		
0-500 TL.	36	10,3	Memur	101	28,9
501-1000 TL.	146	41,7	Esnaf	62	17,7
1001-1500 TL.	90	25,7	İşçi	112	32,0
1501-2000 TL.	37	10,6	Emekli	28	8,0
2001- 2500 TL.	14	4,0	İşsiz/İş arıyorum	47	13,4
2501-3000 TL.	16	4,6			
3001 TL +	11	3,1			

Malatya merkez ilçesinde 10 mahallede gerçekleştirilen krizin insan davranışları üzerindeki etkilerini tespit etmek amacıyla yapılan bu alan araştırmasında katılan bireylerin % 36'sının bayan, % 64'ünün ise erkek olduğu gözlemlenmiştir. Gelir ve meslek gruplarına göre belirlenen hedef kitlenin yaş grupları genel olarak 45 yaşın altındakiler (% 80,3) oluşturmaktadır. 45 yaşın üstündeki katılımcıların oranı sadece % 19,7'dir. Anket uygulanan grubun çoğunluğunun (% 63,7) lise ve daha alt

düzye eğitime sahip olduğu tespit edilmiştir. Aynı verilerden yola çıkılarak belirlenen bir diğer sonuç ise anket katılımcılarının % 62,6'sının evli olduğudur.

Anketten elde edilen ve önemli görölen bir diğer sonuç ise araştırmaya katılanlardan yaşanan krizin kendilerini “kesinlikle etkiledi” (% 36,6) ve “etkiledi”(% 37,7) diyenlerin oranının (% 74,3) hayli yüksek olmasıdır. Her ne kadar etkileme düzeyleri bir tek soruyla tespit edilemese de bu sorudan ortaya çıkan sonuç Malatya'da yaşayan ve ankete katılan bireylerin 3/4'ü krizden bir şekilde etkilenmişlerdir. Krizden bu denli etkilenmelerini de araştırmaya katılanların % 77,7'sinin aalık sınırında olması (1500 TL ve altında gelir elde edenler), % 91,3'ünün ise yoksulluk sınırının altında (2500 TL ve altında gelir elde edenler) olması gösterilebilir. Ayrıca ankete katılan bireylerin meslek grupları dikkate alındığında çoğunluğun (% 58,9) emekli, memur ve işçi gibi sabit ücretli bireylerden olduğu görölmektedir.

3.2.2. Araştırma Grubunun Krizin Toplum Üzerindeki Etkileri İle İlgili Görüşleri

Ekonomik krizin insan davranışları üzerindeki ekonomik ve sosyal etkilerini tespit edebilmek amacıyla yapılan çalışmada bir dizi genel soruna yer verilmiş ve katılımcılardan 1 den 7'ye kadar bir dereceleme yapmaları istenmiştir. Araştırmacılaran 1 krizin etkisi en fazla, 7 ise krizin etkisi en az olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırma grubunun, “Krizin toplum üzerindeki etkileri ile ilgili görüşleri”, Tablo 2'de verilmiştir. Tablo oluşturulurken her yapılan tercih puanlanmak yerine genel içerisindeki payı ve aritmetik ortalaması kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı, krizin en büyük etkisini (1 en önemli etki) % 37,7 ile “İşsizliğin artması” şeklinde belirtirken, % 22,3'ü “Ekonomik sorunların artması”, % 14,3'ü “şiddetin artması”, % 12'si “Toplum yapısının bozulması”, % 11,7'si “Göçlerin artması”, % 10,9'u “İntihar ve boşanmaların artması”, % 8,9'u “Aile yapısının bozulması” şeklinde ifade etmişlerdir. Bununla birlikte araştırmada ortaya çıkan bir başka bulgu ise katılımcıların beyanına göre, krizin toplum üzerinde en az etkisinin (7 en önemsiz etki) intihar ve boşanma oranları üzerindeki (% 22,9) etkisi olarak belirtilmiştir.

Araştırmaya dahil olan grubun krizin toplum üzerindeki etkisine ilişkin vermiş olduğu yanıtların aritmetik ortalamalarına göre yapılan değerlendirmede en önemli etki olarak “işsizliğin arttığı” (AO=3,07) tespitinde bulunulmuştur. İşsizlik her ne kadar anket katılımcıları tarafından ilk sırada yer alan sorun olarak belirlense de ekonomik zorlukların artması da (AO=3,43) önemli bir etki olarak değerlendirilmiştir. Bu iki temel sorunun yanında katılımcılar aile

yapısının bozulmasını (AO=3,94) krizin ortaya çıkardığı bir başka sorun olarak değerlendirmişlerdir.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Krizin Toplum Üzerindeki Etkileri İle İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	1	2	3	4	5	6	7	AO
	% n	% n	% n	% n	% n	% n	% n	
• Şiddet Arttı	14,3 50	9,4 33	12,3 43	14,9 52	19,1 67	16,3 57	13,7 48	4,19
• Göçler Arttı	11,7 41	9,4 33	12,6 44	14,0 49	14,3 50	15,7 55	22,0 77	4,53
• İşsizlik Arttı	37,7 132	18,3 64	8,9 31	5,7 20	6,0 21	11,1 39	12,3 43	3,07
• Toplumun yapısı bozuldu	12,0 42	12,3 43	19,1 67	15,7 55	16,3 57	14,6 51	10,0 35	3,96
• Aile yapısı bozuldu	8,9 31	12,0 42	22,6 79	17,7 62	18,6 65	12,3 43	8,0 28	3,94
• Ekonomik zorluklar arttı	22,3 78	22,3 78	11,7 41	11,1 39	10,6 37	10,3 36	11,7 41	3,43
• İntihar ve boşanma oranları arttı	10,9 38	11,7 41	8,9 31	18,9 66	13,4 47	13,4 47	22,9 79	4,44

1 en önemli etki, 7 en az önemli etki

Yapılan çalışmada katılımcılardan krizin etkisi olabilecek birçok unsuru değerlendirmesi istenmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında ortaya çıkan bir başka sonuç ise, bazı unsurların katılımcılar tarafından krizde daha az etkili olduğunun belirlenmesidir. Krizin toplum üzerinde işsizlik, ekonomik zorluklar ve aile yapısını bozduğu yönünde önemli etkisi olduğunu belirten anket katılımcıları, bu unsurlara oranla toplumsal yapının bozulmasını ve şiddetin artmasını ise daha az etkili olduğunu beyan etmişlerdir. Katılımcıların derecelendirdiği unsurlar içerisinde son sırada ise “Göçler arttı” (AO= 4,53) ve “İntihar ve Boşanma Oranları Arttı” (AO=4,44) unsurları olmuştur.

3.2.3. Krizin Ekonomik Algısı

Krizin ekonomik hayatta ortaya çıkardığı değişikliklerin katılımcılar tarafından değerlendirilmesini yapabilmek amacıyla araştırmada kullanılan anket formunda bir dizi önermeye yer verilmiştir. Bu amaçla oluşturulan önermelerin katılımcılar tarafından öncelikle daha sağlıklı değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, ölçüğe ekonomik anlamda yaşanması muhtemel sorunun krizle bir alakasının olmayacağı ya da bireyin bu soruna maruz kalmadığı göz önünde bulundurularak “böyle bir sorun yaşamıyorum” seçeneği eklenmiştir. Anket değerlendirmelerinde bu seçeneği işaretleyen bireylerin ana gruptan

ayrılmaları sağlanarak daha sağlıklı sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Diğer taraftan ekonomik anlamda yaşanabilecek durumlara ilişkin verilen önermeleri bireylerden “1= Krizin çok önemli oranda etkisi var”, “2= Krizin etkisi var”, “3= Kararsızım”, “4= Kriz olmasa da yaşanacak bir olay” ve “5=Yaşadıklarımda Krizin etkisi yok” seçeneklerinden kendilerine uygun olanlarının işaretlenmesi istenmiştir. Anket değerlendirmelerinden elde edilen sonuçlar tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Anket Katılımcılarının, Krizin Ekonomik Etki Değerlendirmeleri

GÖRÜŞLER	*Sorun yaşamadım	**Sorun yaşadım					
	0 % n	1 % n	2 % n	3 % n	4 % n	5 % n	T %
İşimi kaybettim	51,7 181	58,0 98	23,1 39	3,5 6	6,5 11	8,9 15	100 350
Birikim yapamıyorum	16,9 59	41,2 120	34,0 99	8,6 25	9,3 27	6,9 20	100 350
Borçlanmaya başladım	29,4 103	42,9 106	26,3 65	13,0 32	11,3 28	6,5 16	100 350
İkinci bir işte çalışmaya başladım	44,3 155	49,2 96	19,0 37	11,2 22	10,3 20	10,3 20	100 350
Ailemden destek almaya başladım	35,7 125	43,1 97	28,4 64	10,7 24	11,1 25	6,7 15	100 350
Harcamalarımı kısıtım	15,1 53	45,8 136	30,0 89	7,4 22	7,7 23	9,1 27	100 350
Alım gücüm azaldı	17,4 61	42,9 124	30,8 89	8,0 23	12,8 37	5,5 16	100 350
Aile bireylerinden işsiz kalanlar olduğu için destek oluyorum	42,0 147	42,4 86	23,2 47	9,8 20	13,8 28	10,8 22	100 350
Arabamı sattım	50,0 175	43,4 76	24,0 42	13,1 23	6,9 12	12,6 22	100 350
Var olan birikimlerimi harcadım	26,6 93	42,4 109	27,2 70	12,5 32	10,9 28	7,0 18	100 350
Geçimimi sağlamak için kredi aldım	39,7 139	41,2 87	28,0 59	7,1 15	13,3 28	10,4 22	100 350
Kredi kartımı son limitine kadar kullandım	36,0 126	40,6 91	27,2 61	8,1 18	11,6 26	12,5 28	100 350
Daha da yoksullaştım	28,0 98	38,9 98	25,0 63	13,1 33	7,5 19	15,5 39	100 350

***Tüm katılımcılar içerisindeki oranı**

**** Katılımcılardan krizin etkisini değerlendirenlerin oranı**

Ölçek: 0=Böyle bir sorun yaşamıyorum, 1= Krizin çok önemli oranda etkisi var, 2= Krizin etkisi var, 3= Kararsızım, 4= Kriz olmasa da yaşanacak bir olay, 5=Yaşadıklarımda Krizin etkisi yok.

Araştırma kapsamında anketi cevaplayanlar arasında yapılan değerlendirmelerde, katılımcıların yaşadıkları ekonomik olayların krizle alakasının olmadığını belirtenlerin oranı, en yüksek “işimi kaybettim” (% 51,7) seçeneğinde karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte katılımcıların yaşadıkları olayları ekonomik krizle ilişkilendiren bireyler arasında yapılan değerlendirmede de “işimi kaybettim” (% 58,0) yine en yüksek katılımın sağlandığı seçenek olarak katılımcılar tarafından rapor edilmiştir. Ankete katılıp değerlendirmelerde bulunan bireylerin tamamına yakını yaşadıkları ekonomik sorunları büyük oranda (% 60’ın üzerinde) krizle ilişkilendirmişlerdir.

Ekonomik anlamda yaşanabilecek değişimleri değerlendiren anket katılımcılarından “krizin çok önemli bir etkisi var” ve “krizin etkisi var” seçeneğini işaretleyenler birlikte ele alındığında en yüksek katılım “işimi kaybettim” (% 81,1) seçeneğinde tespit edilirken, bunu sırasıyla “harcamalarımı kısıtım” (% 75,8) ve “birikim yapamıyorum” (% 75,2) önermeleri takip etmiştir. Anket katılımcılarından ekonomik bir değişiklik yaşadığını belirten ancak bu sorunun “kriz olmasa da yaşanacak bir olay” ve “yaşadıklarımda krizin etkisi yok” seçeneklerini işaretleyenler içerisinde en yüksek katılımın sağlandığı önerme, “aile bireylerinde işsiz kalanlar olduğu için destek oluyorum” (24,6) olurken, bu önermeyi “kredi kartımı son limitine kadar kullandım” (24,1) ve “geçimimi sağlamak için kredi aldım” (% 23,7) önermeleri takip etmiştir.

Yapılan çalışmada anket kapsamına alınan bireyler krizden ekonomik anlamda etkilendiklerini beyan etmişlerdir. En büyük etki olarak işlerini kaybettiklerini belirtmişlerdir. Krizlerde işletmelerin yaşadıkları sorunları azaltabilmek amacıyla ilk yaptıkları tasarruf ölçek ekonomisi uygulamaktır. Bu bağlamda ankete cevap veren bireylerinde bu doğrultuda beyanda buldukları görülmektedir. Bu çalışmanın devamı olabilecek nitelikteki çalışmalarda ikame etkisinin (Biçerli, 200: 112), de gözlemlenebileceği düşünülmeli ve bu konuda çalışmalar yapılmalıdır.

3.2.4. Katılımcıların Krizin Sağlık ve Sosyal Etki Algısı

Malatya merkez ilçede gerçekleştirilen bu çalışmada düzenlenen anket formunda krizlerin sağlık ve sosyal yaşantıda değiştirmesi muhtemel alanlar da belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla katılımcılara sağlık ve sosyal hayatı ilgilendiren farklı önermeleri değerlendirilmeleri istenmiştir. Bir önceki anket önermelerinde olduğu gibi burada da krizin salt etkisini tespit edebilmek amacıyla katılımcılara böyle bir sorun yaşamıyorum seçeneği de sunulmuştur. Ayrıca yaşanan sağlık ya da sosyal alandaki değişiklikler krizle ilgili olmayabileceği göz önünde bulundurularak kriz olmasa da yaşanacak bir durum ve yaşadıklarımda krizin etkisi yok seçenekleri yine ölçüğün içerisinde yer almıştır.

Malatya merkez ilçede gerçekleştirilen bu çalışmada düzenlenen anket formunda krizlerin sağlık ve sosyal yaşantıda değiştirmesi muhtemel alanlar da belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla katılımcılara sağlık ve sosyal hayatı ilgilendiren farklı önermeleri değerlendirilmeleri istenmiştir. Bir önceki anket önermelerinde olduğu gibi burada da krizin salt etkisini tespit edebilmek amacıyla katılımcılara böyle bir sorun yaşamıyorum seçeneği sunulmuştur. Ayrıca yaşanan sağlık ya da sosyal alandaki değişiklikler krizle ilgili olmayabileceği göz önünde bulundurularak kriz olmasa da yaşanacak bir durum ve yaşadıklarında krizin etkisi yok seçenekleri yine ölçeğin içerisinde yer almıştır.

Tablo 4. Anket Katılımcılarının, Krizin Sağlık ve Sosyal Etki Değerlendirmeleri

GÖRÜŞLER	*Sorun yaşamadım		**Sorun yaşadım				
	0 % n	1 % n	2 % n	3 % n	4 % n	5 % n	T % n
• Sosyal faaliyetlerim azaldı	20,3 71	50,2 140	26,2 73	7,8 22	6,1 17	9,7 27	100 350
• Tatile gidemedim/gidemiyorum	22,3 78	38,2 104	32,4 88	8,8 24	9,6 26	11,0 30	100 350
• Ailemle yeteri kadar ilgilenemiyorum	28,9 101	41,0 102	26,9 67	12,0 30	11,2 28	8,8 22	100 350
• Aile bireylerine karşı saldırgan ve öfkeli bir tutum içindeyim	34 119	43,7 101	26,8 62	11,3 26	9,5 22	8,7 20	100 350
• Aile bireyleriyle iletişimim bozuldu	38,3 134	42,6 92	25,5 55	11,1 24	12,0 26	8,8 19	100 350
• Boşanmayı düşünüyorum	56,3 197	39,9 61	26,1 40	13,1 20	13,7 21	7,2 11	100 350
• Can ve mal güvenliğimden endişe ediyorum	42,6 150	38,5 77	27,5 55	15,5 31	13,0 26	5,5 11	100 350
• Ülkeyi terk etmeyi düşünüyorum	45,7 160	30,5 58	33,2 63	16,8 32	10,0 19	9,5 18	100 350
• Yaşadığım şehri terk etmeyi düşünüyorum	42,1 150	39,0 78	24,5 49	18,5 37	10,0 20	8,0 16	100 350
• Bir ebeveyn olarak görevimi yeteri kadar yapamadığımı düşünüyorum	40,0 140	39,5 83	30,0 63	9,5 20	11,0 23	10,0 21	100 350
• Dikkat sorunu yaşıyorum	35,4 124	38,5 87	30,5 69	9,4 21	9,7 22	11,9 27	100 350
• Çabuk sinirleniyorum	30,0 106	38,5 94	28,3 69	11,9 29	12,3 30	9,0 22	100 350

• Kendime olan güvenimi yitirdim	41,7 146	33,8 69	31,9 65	15,7 32	10,8 22	7,8 16	100 350
• İntihar etmeyi düşünüyorum	57,1 200	38,7 58	22,0 33	19,3 29	11,3 17	8,7 13	100 350
• İnsanlara olan güvenim azaldı	34,6 121	37,6 86	27,5 63	11,4 26	13,5 31	10,0 23	100 350
• Kendimi kontrol edemiyorum, psikolojimde ani değişiklikler oluyor	39,7 139	34,1 72	26,1 55	19,9 42	10,9 23	9,0 19	100 350
• Uykusuzluk çekiyorum	41,4 145	41,5 85	27,3 56	8,7 18	13,2 27	9,3 19	100 350
• Sigara ve alkol tüketimim arttı	40,9 143	42,0 87	23,2 48	15,5 32	11,6 24	7,7 16	100 350
• İşten atılma stresi ve korkusu yaşıyorum	42,9 150	42,5 85	25,5 51	11,0 22	14,0 28	7,0 14	100 350
• Gelecekte umutsuzum	33,7 118	34,1 79	30,2 70	14,1 33	12,5 29	9,1 21	100 350
• Sürekli ve şiddetli baş ağrısı çekiyorum	38,0 133	35,9 78	22,6 49	12,0 26	18,0 39	11,5 25	100 350
• Kendimi sürekli yorgun hissediyorum	33,7 118	34,1 79	30,2 70	15,1 35	10,3 24	10,3 24	100 350
• Mide rahatsızlığım arttı	42,6 149	37,3 75	27,4 55	14,4 29	14,9 30	6,0 12	100 350
• Kalp sorunlarım arttı	50,3 176	30,5 53	29,3 51	16,6 29	16,7 29	6,9 12	100 350
• Psikolojik sorunlarım arttı	38,9 136	38,3 82	30,4 65	14,0 30	8,4 18	8,9 19	100 350

***Tüm katılımcılar içerisindeki oranı**

**** Katılımcılardan krizin etkisini değerlendirenlerin oranı**

Ölçek: 0=Böyle bir sorun yaşamıyorum, 1= Krizin çok önemli oranda etkisi var, 2= Krizin etkisi var, 3= Kararsızım, 4= Kriz olmasa da yaşanacak bir olay, 5=Yaşadıklarımda Krizin etkisi yok.

Yapılan anket çalışmasında katılımcılardan böyle bir sorun yaşamıyorum seçeneğini işaretleyenler göz önünde bulundurularak yapılan değerlendirmede ilginç bulgulara erişilmiştir. Anket katılımcıları verilen önermeler içerisinde en az yaşadığı sağlık ve sosyal yaşama dair sorunu “intihar etmeyi düşünüyorum” (% 57,1) önermesi olurken, bu sorunu “boşanmayı düşünüyorum” (% 56,3) ve “kalp sorunlarım arttı” (% 50,3) önermeleri takip etmiştir. Bununla birlikte en çok yaşanan sorun olarak “sosyal faaliyetlerim azaldı” (% 20,3), “tatile gidemedim/gidemiyorum” (% 22,3) ve “ailemle yeteri kadar ilgilenemiyorum” (%2 8,9) sorunları ön plana çıkmıştır.

Katılımcıların görüşlerine göre krizle ilgili en yoğun sosyal etki “sosyal faaliyetlerim azaldı” (% 76,4) olurken, “tatile gidemiyorum” (% 70,6) ve “aile bireylerine karşı saldırgan ve öfkeli bir tutum içindeyim”

(% 70,5) etkileri takip etmiştir. Genel bir değerlendirme sonucunda anket katılımcılarından sağlık ve sosyal anlamda bir değişiklik yaşadığını belirtenlerden büyük çoğunluğu durumu krizle ilişkilendirmiştir (tüm katılımcıların vermiş olduğu değerlendirmeler % 58'in üzerindedir).

Sağlık ve sosyal alanda yaşanan değişimlerin krizle ilgisinin olmadığını belirten katılımcıların değerlendirmelerine göre en yüksek katılımlı önerme “sürekli ve şiddetli baş ağrısı çekiyorum” (% 29,5) olurken bu önermeyi “kalp sorunlarım arttı” (% 23,6) ve “insanlara olan güvenim azaldı” (% 23,5) takip etmiştir.

Yapılan bu çalışmada elde edilen bir başka bulgu da ankete katılanların “Sağlık” ve “Sosyal Yaşam” algılamalarının krizle birlikte etkilendiğidir. Bu sonuca, verilen önermelere deneklerin tamamına yakınının, yaşanan olaylarda (Krizin çok önemli oranda etkisi var ve krizin etkisi var diyenlerin oranı % 60 ve üzeri) krizlerin etkisinin olduğunu beyan etmelerinden anlıyoruz.

3.2.5. Krizden Etkilenen Bireylerin, Ekonomik Hayat Algılamaları Ve Sağlık Ve Sosyal Yaşantı Algılamaları Arasındaki Farklılıklar

Tablo 5 Tüm katılımcıların Kriz değerlendirmeleri

KRİZDEN ETKİLENME DURUMU	N	%	
Kesinlikle etkiledi	128	36,6	I. Grup Krizden Olumsuz Etkilenenler
Etkiledi	132	37,7	
Hiçbir şey değişmedi	75	21,4	II. Grup Krizden Olumsuz Etkilenmeyenler
Olumlu yönde etkiledi	14	4,0	
Kriz sayesinde zengin oldum	1	0,3	
TOPLAM		100	

Anket katılımcılarına yöneltilen ve kendilerinden genel olarak krizi değerlendirmeleri istenen sorudan elde edilen sonuçlar tablo 5’de raporlanmıştır. Bu sonuçlara göre anket katılımcılarının % 74,3’ü genel olarak krizin olumsuz etkisi olduğunu belirtirken, % 25,7’si ise krizin etkisinin olmadığını ya da olumlu yönde etkilediğini beyan etmişlerdir. Oluşturulan bu iki grubun ekonomik hayat algılamaları ve sağlık ve sosyal yaşantı algılamaları arasındaki farklılıklar t testi yapılarak analize tabi tutulmuştur.

Tablo 6. Krizden olumsuz etkilendiğini ifade eden bireylerle krizden olumsuz etkilenmediğini düşünen bireylerin ekonomik hayat algılamaları arasındaki farklılıklar.

GÖRÜŞLER	1.Grup			2.Grup			t	Sig.
		o			o			
• İşimi kaybettim	36	,77	,24	3	,18	,47	1,65	0,102
• Birikim yapamıyorum	31	,89	,11	0	,75	,39	5,08	0,000
• Borçlanmaya başladım	99	,95	,18	8	,83	,33	4,53	0,000
• İkinci bir işte çalışmaya başladım	47	,09	,39	8	,27	,38	0,79	0,431
• Ailemden destek almaya başladım	78	,02	,24	7	,40	,28	1,89	0,060
• Harcamalarımı kısıtım	32	,88	,23	5	,63	,34	4,27	0,000
• Alım gücüm azaldı	29	,86	,13	0	,87	,28	5,93	0,000
• Aile bireylerinden işsiz kalanlar olduğu için destek oluyorum	60	,13	,34	3	,84	,50	3,00	0,003
• Arabamı sattım	34	,10	,35	1	,56	,48	1,85	0,066
• Var olan birikimlerimi harcadım	05	,92	,17	2	,94	34	5,47	0,000
• Geçimimi sağlamak için kredi aldım	67	,08	,34	4	,82	,40	3,21	0,002
• Kredi kartımı son limitine kadar kullandım	77	,20	,39	7	,57	,49	1,60	0,110
• Daha da yoksullaştım	01	,21	,41	1	,92	,48	3,17	0,002

I. Grup Krizden Olumsuz Etkilenenler

II. Grup Krizden Olumsuz Etkilenmeyenler

Krizden olumsuz etkilendiğini ifade eden bireylerle (I. Grup) krizden olumsuz etkilenmediğini düşünen bireylerin (II. Grup) ekonomik hayat algılamaları arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla yapılan t testi sonuçları tablo 6'da sunulmuştur. Bu tabloya göre genel olarak I. Grup II. Gruba göre krizin etkisinin daha şiddetli olduğunu beyan etmişlerdir. "İşimi kaybettim", "ikinci bir işte çalışmaya başladım", "ailemden destek almaya başladım", "arabamı sattım" ve "kredi kartımı son limitine kadar kullandım" önermelerinde her iki grupta benzer görüşleri paylaşıırken, "birikim yapamıyorum", "borçlanmaya başladım", "harcamalarımı kısıtım", "alım gücüm azaldı", "aile

bireylerinden işsiz kalanlar olduğu için destek oluyorum”, “var olan birikimlerimi harcadım”, “geçimimi sağlamak için kredi aldım” ve “daha da yoksullaştım “ önermelerinde ise $p < 0.5$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Bu bağlamda “H1. Krizden etkilendiğini ifade eden bireylerle krizden olumsuz etkilenmediğini düşünen bireylerin, ekonomik hayat algılamaları arasında anlamlı farklılıklar vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 7. Krizden etkilendiğini düşünen bireylerle krizden olumsuz etkilendiğini düşünen bireylerin, sağlık ve sosyal yaşantı algılamaları arasındaki farklılıklar

GÖRÜŞLER	1.Grup			2.Grup			t	Sig.
	n	ao	s	n	ao	s		
• Sosyal faaliyetlerim azaldı	224	1,93	1,25	55	2,22	1,49	-1,46	0,147
• Tatile gidemedim/gidemiyorum	214	2,05	1,26	58	2,90	1,44	-4,42	0,000
• Ailemle yeteri kadar ilgilenemiyorum	197	2,02	1,25	52	2,90	1,36	-4,78	0,000
• Aile bireylerine karşı saldırgan ve öfkeli bir tutum içindeyim	182	2,07	1,28	49	2,33	1,39	-1,22	0,225
• Aile bireyleriyle iletişimim bozuldu	171	2,05	1,28	45	2,71	1,42	-2,00	0,003
• Boşanmayı düşünüyorum	113	2,15	1,29	40	2,42	1,32	-1,15	0,252
• Can ve mal güvenliğimden endişe ediyorum	156	2,04	1,15	44	2,75	1,38	-3,47	0,001
• Ülkeyi terk etmeyi düşünüyorum	148	2,20	1,22	42	2,86	1,32	-3,01	0,003
• Yaşadığım şehri terk etmeyi düşünüyorum	161	2,11	1,25	39	2,74	1,31	-2,81	0,006
• Bir ebeveyn olarak görevimi yeteri kadar yapamadığımı düşünüyorum	169	2,09	1,31	41	2,73	1,36	-2,78	0,006
• Dikkat sorunu yaşıyorum	179	2,14	1,34	47	2,72	1,41	-2,63	0,009
• Çabuk sinirleniyorum	194	2,10	1,25	50	2,84	1,46	-3,62	0,000
• Kendime olan güvenimi yitirdim	162	2,17	1,20	42	2,64	1,37	-2,19	0,030
• İntihar etmeyi düşünüyorum	114	2,21	1,29	36	2,56	1,40	-1,37	0,172

• İnsanlara olan güvenim azaldı	181	2,17	1,30	48	2,83	1,45	-3,06	0,003
• Kendimi kontrol edemiyorum, psikolojimde ani değişiklikler oluyor	169	2,26	1,27	42	2,69	1,35	-1,94	0,054
• Uykusuzluk çekiyorum	162	2,07	1,28	43	2,74	1,50	-2,94	0,004
• Sigara ve alkol tüketimim arttı	165	2,14	1,29	42	2,43	1,35	-1,28	0,201
• İşten atılma stresi ve korkusu yaşıyorum	154	2,03	1,24	46	2,65	1,43	-2,88	0,004
• Gelecekte umutsuzum	184	2,17	1,24	48	2,92	1,38	-3,63	0,000
• Sürekli ve şiddetli baş ağrısı çekiyorum	168	2,37	1,42	49	2,80	1,41	-1,86	0,065
• Kendimi sürekli yorgun hissediyorum	182	2,24	1,31	50	2,66	1,30	-2,03	0,044
• Mide rahatsızlığım arttı	155	2,05	1,18	46	2,93	1,31	-4,38	0,000
• Kalp sorunlarım arttı	135	2,24	1,24	39	2,97	1,20	-3,29	0,001
• Psikolojik sorunlarım arttı	172	2,08	1,24	42	2,67	1,34	-2,73	0,007

I. Grup Krizden Olumsuz Etkilenenler

II. Grup Krizden Olumsuz Etkilenmeyenler

Krizden olumsuz etkilendiğini ifade eden bireylerle krizden olumsuz etkilendiğini düşünen bireylerin sağlık ve sosyal yaşantı algılamaları arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla yapılan t testi sonuçlarına göre her iki grubun benzer görüşlerinin yanında çoğunlukla farklı görüşleri ifade ettikleri tespit edilmiştir. Sağlık ve sosyal yaşantıda meydana gelmesi muhtemel önermelerin tamamında krizden olumsuz etkilenen grup krizden olumsuz etkilenmeyen gruba göre krizin daha çok etkisinin olduğunu vurgulamışlardır. I. ve II. Grup arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla yapılan t testinde aşağıdaki önermelerde $p < ,000$ düzeyinde anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre I. grup II. Gruba göre yaşadıkları olaylarda krizin etkisinin daha fazla olduğunu beyan etmişlerdir.

- Tatile gidemedim/gidemiyorum
- Ailem ile yeteri kadar ilgilenemiyorum
- Çabuk sinirleniyorum
- Gelecekte umutsuzum
- Mide rahatsızlığım arttı

Yapılan değerlendirmeler ışığında “H2. Krizden etkilendiğini düşünen bireylerle krizden olumsuz etkilenmediğini düşünen bireylerin, sağlık ve sosyal yaşantı algılamaları arasında anlamlı farklılıklar vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Dünya, içinde olduğu ekonomik sistemin doğal ürünleri olan, ekonomik krizleri çeşitli aralıklarla yaşamaktadır. Küreselleşmeye bağlı olarak ülkelerin ekonomik olarak yakınlıklarının artması sonucunda yaşanan bu ekonomik krizler bütün ekonomileri ve sonucunda tüm sosyoekonomik hayatı etkilemektedir. İnsanların hayatı boyunca sürekli ve düzenli bir şekilde dengede tutmaya çalıştığı fiziksel ve ruhsal dünyasını bozabilmektedir. Çünkü insanların fiziksel ve ruhsal davranışları üzerinde sosyal ve ekonomik koşullardaki değişmelerin her zaman etkili olduğu bilinmektedir. Örneğin yaşanan her krizden sonra yoksulluk ile var olan sosyal sınıflar arasındaki gelir eşitsizliğinde oluşan artışlar sonucunda insanlar kendilerine ve çevresine zarar verebilecek kişiler olabilmektedir. Çünkü temel ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşayan insanlar daha saldırgan bir davranış gösterebilmektedir. Krizler sonrasında toplumda yaşanan bu olumsuzlukların etkilerini belirlemek oldukça güçtür. Bu güçlük, eldeki verilerin yetersizliği ile “ölçülemeyen” etkilerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla krizin doğurduğu toplumsal sonuçlar, toplumsal boyutun kat kat daha fazlasıdır. Ancak krizlerin insan davranışları üzerine etkileri konulu araştırmaların, Türkiye’de sınırlı sayıda olması, bu araştırmanın seçilmesinde en önemli nedenlerden birisi olmuştur. Bu çalışmada özellikle, yaşanan ekonomik krizlerin insan davranışları üzerindeki etkisinin ortaya çıkarılması planlanmıştır. Araştırmada, yaşanan ekonomik krizlerin toplum üzerindeki etkisini açığa çıkarmak ve bireylerin yaşanan krizlerden dolayı ekonomik, sosyal ve sağlık alanında yaşadığı değişiklikleri ortaya koymak amaçlanmıştır.

Krizin insan davranışları üzerine etkisini belirlemek amacıyla yürütülen bu araştırma, Doğu Anadolu Bölgesinin en gelişmiş illerinden birisi olan Malatya’da yapılmıştır. Araştırma Malatya merkez ilçesinden seçilen 10 mahallede daha önceden belirlenen gelir ve meslek gruplarına göre ayrılmış 500 kişiye uygulanmak istenmiş ancak 350 kişiden dönüt sağlanabilmiştir. Elde edilen anketler sayesinde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini, katılımcılar açısından yaşanan ekonomik krizlerin toplum üzerindeki etkilerini ve yaşanan krizlerden dolayı katılımcıların ekonomik, sosyal ve sağlık alanında yaşadığı değişiklikleri ölçmek istenmiştir. Bu amaçla “H1. Krizden etkilendiğini ifade eden bireylerle krizden olumsuz etkilenmediğini düşünen bireylerin, ekonomik hayat algılamaları arasında anlamlı farklılıklar vardır.” ve “H2.

Krizden etkilendiğini düşünen bireylerle krizden olumsuz etkilenmediğini düşünen bireylerin, sağlık ve sosyal yaşantı algılamaları arasında anlamlı farklılıklar vardır.” hipotezleri belirlenmiş ve test edilmiştir. Sonuçta H1. *Krizden etkilendiğini ifade eden bireylerle krizden olumsuz etkilenmediğini düşünen bireylerin, ekonomik hayat algılamaları arasında anlamlı farklılıklar vardır* hipotezi kabul edilmiştir. Krizinden etkilendiğini ifade eden bireylerle krizin etkisinin olmadığını düşünen bireylerin sağlık ve sosyal yaşantı algılamaları arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla yapılan t testi sonuçlarına göre yapılan değerlendirmeler ışığında da H2. *Krizden etkilendiğini düşünen bireylerle krizden olumsuz etkilenmediğini düşünen bireylerin, sağlık ve sosyal yaşantı algılamaları arasında anlamlı farklılıklar vardır* hipotezi kabul edilmiştir.

Katılımcılardan alınan cevapların araştırmanın teorik bazda ele alınan sorunlarıyla örtüştüğü görülmüştür. İnsanlar kriz sonrasında ekonomik sorunların, işsizliğin, şiddetin, göçlerin, intihar ve boşanmaların arttığını bunun sonucu olarak aile ve toplum yapısının bozulduğunu ifade etmişlerdir. İşsizliğin artması sorununu ise krizin yarattığı en önemli etki olarak dile getirmişlerdir. Dolayısıyla araştırmanın ilk bölümlerinde ele alındığı gibi işsizliğin artması ile beraber bunun diğer sosyoekonomik sorunlara yol açtığı konusunda insanlarda bir algılama olduğu ve bu sebeple “işsizlik artması” önermesini krizin yarattığı en önemli etki olarak beyan ettikleri düşünülebilir. Özellikle bu çalışmada anketi yanıtlayan insanlardan sağlıklı bilgiler elde edilebilmesi için öncelikle ekonomik anlamda yaşanması muhtemel sorunun krizle bir alakasının olmayabileceği ya da bireyin bu soruna maruz kalmadığının göz önünde bulundurularak “böyle bir sorun yaşamıyorum” seçeneğinin ankete eklenmiş olmasının gerçekleri yansıtmada konusunda bu çalışmayı başarılı kıldığı da söylenilebilir. Ayrıca kriz sonrasında toplumu etkileyen sorunların saptanması, bundan sonraki çalışmalarda bu saptanan sorunların giderilmesi yönünde ne gibi önlemlerin alınmasının tespit edilmesine de faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

AKTAN, C.C. (1999), *2000’li Yıllarda Yeni Yönetim Teknikleri: Değişim Mühendisliği*, TÜGIAD Yayını, İstanbul.

ALTUĞ, O. (1994), “Kriz Döneminde Şirket Yönetimi”, İstanbul: *Ekonomik Trend Dergisi*, Haziran Sayısı, 38.

ASLAN, Ş., A. Atabey ve E. Yörük (2007), “Örgütsel Kriz Yönetim Tarzlarının Ve Kriz Dönemlerindeki Yönetici Davranışlarının Araştırılması: Konya Örneği”, *Journal of Azerbaijani Studies*, 10(3-4): 72-96.

AYTAÇ, S. ve A. Keser (2002), “İşsizliğin Çalışan Birey Üzerindeki Etkisi: İşsizlik Kaygısı”, *İşgüç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 4(2), Sıra.1, No: 48.

CHESTER, B. L. (1994), “Crime And Unemployment Among Youths in The United States,1958-1990:A Time Series Analysis”, *American Journal Of Economics And Sociology*, 53(1):99-110.

BEKİ, C., Z. Kees ve V. M. Kees (1999), “An Analysis of The Crime Rate in The Netherlands:1950-1993”, *British Journal of Criminology*, 39(3):401-415.

BİÇERLİ, M. K., (2000), *Çalışma Ekonomisi*, Beta yayınları, İstanbul

BUDAK, F. (2008), “Ekonomik Kriz Depresyon ve Anksiyete Nedeni”, <http://cnnturk.com/2008/saglik/10/28/ekonomik.kriz.depresyon.ve.anksiyete.nedeni/498368.0/index.html>.

CAN, H. (1994), *Organizasyon ve Yönetim*, Siyasal Kitapevi, 3. Baskı, Ankara.

CROALL, H. (1998), *Crime and Society in Britain*, Longman Publications, London.

DAVAS, A., A. Soyer; A. Özşahin; B. Tokuç; E. Nalçacı; G. Varol; H. Sarı; M. Türkay; M. Türk; M. Kaya; M. Eskiocak, N. Etiler ve O. Hamzaoğlu (2003), “Türk Tabipleri Birliği Halk Sağlığı Kolu Raporu: 2001 Şubat Krizi ve Sağlığa Etkileri”, Mart 2003, Ankara.

DİNÇER, Ö. (2003), *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 6.Baskı, Beta Basımevi, İstanbul.

GARFIELD, R ve S. Santana (1997), “The Impact Of The Economic Crisis And The US Embargo On Health In Cuba”, *American Journal of Public Health*, 87(1):15-21.

GRİNT, K. (1998), *Çalışma Sosyolojisi*, Çev.Veysel Bozkurt, Alfa Yayınları.

HATUN, Ş. (2002), Çocuk Hakları Sözleşmesinin 13. Yılında Yoksulluk ve Çocuklar Üzerine Etkileri, <http://www.ftb.org.tr>.

İŞİĞİÇOK, Ö. (2002), “Türkiye’de Yaşanan Son Ekonomik Krizlerin Sosyo-Ekonomik Sonuçları: Kriz İşsizliği ve Beyin Göçü”, *İş Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 4(2).

KARA, M. (2009), “Ekonomik Kriz İşyeri Yasal Kayıt Ve Belgelerini İbrahimde Mücbir Sebep Sayılır mı?”, <http://www.stratejikboyut.com/haber/ekonomik-kriz-mucbir-sebep-sayilir-mi--28578.html>.

KAYA, B. ve İ. T. Binbay (2006), “Akıl Sağlığı Penceresinden İşsizlik”, *Toplum ve Hekim Dergisi*, 21:122-128.

KAYA, K. (2002), “Ekonomik Krizin Yaşama Tarzı Üzerindeki Etkileri (Isparta Örneği)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 7(2):207-226.

KIZMAZ, Z. (2006), “Suçun Önemli Belirleyenleri Olarak İktisadi Etkenler: İşsizlik Ve Suç İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış”, *Polis Bilimleri Dergisi*, 8(1):73-90.

KOYUNCU, M. ve F. Şenses (2004), “Kısa Dönem Krizlerin Sosyoekonomik Etkileri: Türkiye, Endonezya ve Arjantin Deneyimleri”, *Ekonomik Araştırmalar Merkezi Araştırma Raporları*, 1-44.

KÜÇÜK, F. ve M. N. Bayuk (2007), “Kriz Ortamında Bir Başarı Faktörü Olarak Çalışanların Kurum İmajı”, *Journal of Yasar University*, 2(7):795-808.

LODAHL, M. (2000), “Russia: Demographic Trends Pose Economic Problems” *Economic Bulletin*, 8: 255-262.

MARSHALL, K. (1998), *The Asian Crisis: Social Implications and The Agenda Ahead. Regional Conference on Social Implications of Asian Financial Crisis.*, July 29-31, Seoul, Korea.

ÖZDEVECİOĞLU, M. (2002), “Krizin İşletmelerin Yönetmel ve Örgütsel Yapısı Üzerindeki Olumsuz Etkileri ve Kayseri Sanayi İşletmelerinde Yapılan Bir Araştırma”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 19:93-114.

PİRA, A. ve Ç. Sohodol (2004), *Kriz Yönetimi: Halkla İlişkiler Açısından Bir Değerlendirme*, İletişim Yayınları, İstanbul.

SÜTÜTEMİZ, N., Ö. Balaban ve E. Yıldırım Okutan (2009), “Küresel Kriz Algısının Küçük İşletme Sahiplerinin Psikolojik Sağlığına Etkisi”, *Central Bank Review*, 30(1):29-43.

TULCHİNSKY, T. H. ve E.A. Varavikova (1996), “Addressing the epidemiologic transition in the Former Soviet Union: Strategies for health system and public health reform in Russia”, *American Journal of Public Health*, 86(3):313-320.

VERGİLİEL TÜZ, M. (1996), *Kriz Dönemlerinde İşletme Yönetimi*, Ekin Yayınevi, Bursa.

ULAŞ, H. (2008), “Ekonomik Krizin Ruh Sağlığına Etkileri”, <http://www.saglikbilgisi.com>.

WHO, (1998), “Health Implications of the Economic Crisis in the South-East Asia Region. Report of Regional Consultation Bangkok, Thailand, 23-25 March 1998” WHO Regional Office for South-East Asia. SEA/Econ/15. New Delhi.

ZERENLER, M. ve R. İraz (2006), “Kriz Dönemlerinde Ürün ve Süreç Esnekliğinin İşletme Performansına Etkileri: Orta Ölçekli Tekstil İşletmelerinde Bir Araştırma”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(21):247-267.

